

OBČINSKA UPRAVA

GLASILO „KMETSKE ŽUPANSKE ZVEZE“.

IZDAJATELJ IN LASTNIK: „KMETSKA ŽUPANSKA ZVEZA“.

Izhaja vsakega 15. dne meseca, ter stane
celoletno 6 kron, polletno pa 3 krone.

Dopise je pošiljati uredništvu „Občinske
Uprave“ v Ljubljani. — Rokopisi se ne
vračajo.

Odgovorni urednik:

Dr. Vladislav Pegan.

Posamezna številka 60 vinarjev.

Naročnino in oglase sprejema upravništvo
„Občinske Uprave“ v Ljubljani.

Cena oglasom je za enostopno petitno
vrsto 30 vinarjev, večkratno inseriranje
po dogovoru.

Našim naročnikom!

Kot mnoge druge strokovne liste, zadela je tudi naš list usoda, da je moral takoj s pričetkom vojske vsled vpoklica glavnih sotrudnikov in tiskarskih težkoč prenehati. Toda naš list je ravno v tem času potreben kot nikdar popreje! Agende županstev, zlasti one prenešenega delokroga, so se znatno pomnožile. Mnogo poslov je, ki so za župane popolnoma novi in v katerih se še starejši, izkušeni župani niso spoznali, kaj še le mlajši, ki so ravnokar prevzeli posle in se komaj vživeli v vsakdanje občinske opravke. Kedaj bi bil tedaj list kot je „Obč. Uprava“ bolj potreben kot je danes!

Kmečka županska zveza je to vpoštevala in takoj v pričetku skušala odpraviti ovire, ki so se stavile in zadržavale izdajanje. Sedaj se je posrečilo stvar urediti!

„Občinska Uprava“ začne z današnjo številko zopet redno izhajati. Prinašala bo poljudno pisane članke strokovnega značaja, ki bodo v prvi vrsti ravno v sedanjem času zanimali naše župane, kot tudi druge naše naročnike. Imena sotrudnikov, katere se nam je posrečilo dobiti, nam jamčijo, da bo list stal na višku. Na vprašanja, ki se bodo točno odgovarjala, polagala se bo tudi v bodoče velika važnost. Poleg tega bo list prinašal važnejše sklepe in odredbe deželnega odbora kot tudi druge krajše, za naročnike zanimive in poučne sestavke.

Radi pomanjkanja moči v tiskarnah bo odslej naprej izhajala „Občinska Uprava“ enkrat na mesec, na 12 tih straneh. Naročnina ostane kljub temu, da je papir kot vse drugo znatno dražje, zaenkrat prejšnja.

Vse naše naročnike prosimo, da nam ostanejo zvesti in list razširijo še med svoje prijatelje in znance. Čim več naročnikov, tem lažje je delo, tem boljši bo list.

Uredništvo.

Izterjevanje denarjev od občanov za javne občinske potrebe (§ 84. občinskega reda).

(Deželni koncipist V. Polak).

Premnogokrat dohajajo deželnemu odboru vprašanja županste v, kako postopati pri izterjavanju denarjev od občanov, ki jih le-ti dolgujejo za razne občinske potrebe in namene. Tudi stranke same se v tem pogledu večkrat pritožujejo proti tozadevnim terjatvam županste v. Pri preiskovanju takih sporov se dostikrat pokaže, da je postopanje županste v v tem oziru pomanjkljivo, bodisi v tej bodisi v oni reči. Posledica tega je seveda neizogibno pisarenje semintja, tako da mine časih prej celo leto, predno pride občina do svojega zahtevka.

Naloga sledeče razprave je očitati formalno pravilno postopanje županste v pri izterjavanju javnopravnih doneskov občanov za razne občinske potrebe.

V § 73. obč. reda je rečeno, da sme občinski odbor v pokritje stroškov za občinske potrebe, skleniti občinske priklade. Te so 1) doklade k davkom, 2) tlaka za občinske potrebe, 3) naklade in davščine, ki ne spadajo v vrsto doklad k davkom.

Doklade k davkom se pobirajo po istih organih in z istimi sredstvi kakor davki sami (§ 84. občinskega reda), torej po c. kr. davčnih uradih odnosno glede doklad k užitnini po užitninskih organih. Na izterjevanje doklad k davkom se zato v naslednjih vrsticah ne bomo ozirali, marveč samo na izterjevanje priklad, ki so v § 73. obč. r. pod točkama 2. in 3. našteje. Glasom § 84. obč. r. pobira namreč te priklade župan po svojih organih. Če občani nočejo teh denarjev plačati, sme župan rubiti, kakor se rubi za dolg na davkih. Ako bi kdo ne hotel opraviti napovedane tlake, sme župan dati ob stroških tega občana to delo opraviti komu drugemu, stroške pa izterjati kakor druga plačila.

Vsaka tlaka odnosno denarni znesek, ki ga terja župan od občana, mora imeti pravno podlago t. j. temeljiti mora na kakem zakonu ali pa na veljavnem občinskem sklepu (§ 84. obč. r.) Brez te pravne podlage ne sme torej župan nikomur naložiti nobenega bremena t. j. denarnega plačila oziroma tlake. Pri tej priliki pripominjam, da je treba vsak sklep obč. odbora glede obč. priklad, bodisi glede tlake, bodisi glede doklad, naklad in drugih davščin, javno razglasiti (§ 83. obč. r.)

Izmed tlak, naklad in davščin, ki se zahtevajo od občanov za razne občinske potrebe in namene, naj se omenijo sledeče: samostojna občinska naklada na pivo in žganje, nadalje javna dela v občini n. pr. naprava in vzdrževanje cest in potov po cestnem zakonu z dne 21. febr. 1912, dež. zak. št. 22 iz l. 1913, naprava in vzdrževanje ograj po zakonu z dne 3. julija 1912, deželnega zak. št. 45, opravljanje stražne službe po požarnopolicijskem in gasilno-

stražnem redu z dne 15. septembra 1881, dež. zak. št. 14, (v tistih občinah, kjer to delo opravljajo menjevaje vsi občani). Nadalje spadajo semkaj davščine, ki jih plačujejo upravičenci od posesti in uživanja občinske in podobčinske imovine (§ 71. obč. r.); občinske takse po zakonu z dne 4. maja 1914, dež. zak. št. 13; pasji davek (zakon z dne 13. decembra 1868, deželni zak. št. 4 iz leta 1869); mrliška oglednina (zakon z dne 8. nov. 1901, dež. zak. št. 33); ubožni odstotek od vseh prostovoljnih prodaj in vzakupodaj po § 31. zakona z dne 28. avgusta 1883, dež. zak. št. 17; dalje je šteti semkaj posebno vodovodne naklade (n. pr. v Kranju); pokopališčne pristojbine za občinsko pokopališče (kakor v Postojni) in merčinstvo (vinomerske pristojbine) kakor jih imajo nekatere občine na Vipavskem.

Ko se je na pravni podlagi temelječa denarna terjatev občanu odmerila, ga ima župan potom posebnega pismenega plačilnega naloga pozvati, da zahtevani denar plača. V interesu sigurnega poslovanja je, da se plačilni nalogi vroče strankam z vročilnim listom (dostavnico) na kateri ima stranka lastnoročno potrditi, da je plačilni nalog v resnici prejela.

Kakšen pa mora biti plačilni nalog, da je formalno pravilen in da odgovarja zahtevam zakona? Plačilni nalog je pravilen, ako je iz njega razvidno a) ime osebe, od katere se kaj terja, b) koliko se terja in c) za kaj (v kak namen) se terja. Poleg tega pa mora biti po smislu § 3. zakona z dne 7. septembra 1912, dež. zak. št. 62, o postopanju s pravnimi sredstvi, vsakemu plačilnemu nalogu dodan pravilen pravni pouk, to se pravi, navesti je v dotičnem odloku izrecno, ako je le-ta podvržen še nadaljnjemu pravnemu redu, v katerem roku in pri katerem oblastvu je vložiti pritožbo.

Prva višja stopnja (inštanca) nad županom odnosno občinskim starešinstvom je občinski odbor, ki je po smislu § 39. obč. reda kranjskega poklican, da razsoja o pritožbah proti odlokom županovim v stvareh domačega občinskega področja. O pritožbah proti sklepom občinskega odbora pa razsoja deželni odbor (§ 91. občinskega reda)

Navadno je proti vsakemu odloku župana pritožba dopustna.

Glede roka za vložitev pritožb zoper predpis priklad, ki so predmet te razprave, določa § 83. obč. reda odnosno zakon o pravnih sredstvih vložni rok 14 dni, in sicer od dneva vročitve. (Dan vročbe se torej ne računi v rok!) Dan oddaje na pošto se šteje za vložni dan pritožbe. Ako pade zadnji dan 14 dnevnega roka na nedeljo ali na praznik, poteče rok šele prihodnji delavni dan.

Pri katerem oblastvu pa se imajo to-zadevna pravna sredstva (pritožbe) vlagati? Zakon pravi, da pri oblastvu prve stopnje, torej pri županstvu in to ne samo takrat, kadar gre za pritožbe proti odlokom županstva na občinski odbor, temveč tudi tedaj, kadar je pritožba naperjena proti sklepu občinskega odbora na deželni odbor. Naravnost pri deželnemu odboru vložiti pritožbo proti predpisu občinskih priklad je nepravilno.

Kako bo torej županstvu postopati kadar gre za to, da se kaka javna pot (občinska, vaška ali gospodarska) popravi s tlako? Pravilno je, da si župan, predno ukaže občanom takšno delo, izposluje v tej zadevi sklep občinskega odbora. Ako je pa popravilo nujno in neodložljivo n. pr. v slučaju kake elementarne nezgode, sme odnosno mora župan takoj vse potrebno ukreniti in primorati k delu vse tiste, ki ga imajo opraviti. V takem slučaju bo seveda treba, da župan predloži zadevo naknadno občinskemu odboru v odobrenje (§ 57. obč. reda). Sklep občinskega odbora bo vselej javno razglasiti, približno tako-le:

Razglas:

Tukajšnji občinski odbor je v svoji seji dne 14. marca t. l. sklenil, da se ima vaška pot od mostu čez Mlinšico do Kobalovega znamenja na novo nasuti in obcestni jarek očistiti.

Posestniki vasi Ravni laz se torej pozivljajo, da vsak svoj del pota, ki mu je odmerjen po pravomočnem sklepu občinskega odbora z dne 2. julija 1906 po razmerju direktnih davkov, najkasneje do 5. aprila t. l. dobro nasuje in popravi. Od županstva pooblaščenim možje bodo 6. aprila t. l. vso popravljeno pot pregledali.

V tistih občinah, kjer tlaka odnosno dolžina pota, ki jo imajo posamezni posestniki vzdrževati, le tem ni odmerjena po pravomočnem sklepu obč. odbora na podlagi direktnih davkov, marveč se občani v tem pogledu drže stare navade, se bo pač tudi županu, seveda ako ni pritožb, ravnati po tej ustanovljeni meri, dasiravno ta način odmerjenja tlake ne odgovarja smislu občinskega reda. Župan bo torej v tem slučaju dotične občane pozval, da vsak svoj del pota, ki so ga po dotedanji navadi oskrbovali, tudi sedaj popravi.

Vzemimo slučaj, da so vsi posestniki svoje dele pota dobro popravili izvzemši enega, ki se pozivu županstva v javnem razglasu ni odzval. Županstvo mu pošlje sedaj sledeči ukaz:

Št. 97.

Gospodu Janezu Bobnarju

posestniku v Ravnem laz.

Pozivljate se, da svoj del pota od mostu čez Mlinšico do Vašega vrta, ki Vam je odmerjen

v vzdrževanje, v teku 14 dni dobro nasujete in popravite, sicer bo dalo županstvo to delo na Vaše stroške izvršiti.

Županstvo Osoje, dne 7. aprila 1916.

Pečat!

Župan.

Ker se Bobnar za ta poziv županstva ni zmenil, je dal župan dotični kos pota nasuti in popraviti, pri čemer je bilo stroškov 40 K.

Ob tej priliki naj pripomnim sledeče: Prigodi se, da se v takih slučajih stranka pritoži, češ župan mi je povzročil prevelike stroške in bi se dala tlaka opraviti ceneje. Kaj je tukaj prav? Ker je župan po smislu § 84. obč. reda upravičen, dati ob stroških zamudnega občana njegovo delo opraviti po drugi osebi, sme le-tej tudi plačati krajevno običajno dnino. Glede drugih izdatkov n. pr. za voznino, gramoz itd. se je istotako ravnati po obstoječih cenah. Kadar gre za večja dela, bo storil župan prav, ako jih odda potom javne dražbe. Lahko pa se v občini za vse slučaje tudi vnaprej določi, če je mogoče odkupiti se od tlake in po kateri meri. O tem ima glasom § 80. obč. reda sklepati občinski odbor. (Odkup od tlake se računi ali po metrih, tako da se za gotovo število metrov neopravljene tlake določi gotova cena, ali pa po dneh.) Brezdvomno je to za župana praktičnejše, ker mu potem za posamezne slučaje tega ni treba šele določati. V tistih občinah, kjer je občinski odbor glede tlake določil cene vnaprej, bo treba v razglasu to izrecno omeniti, koliko bo vsakemu plačati, če svoje tlake ne opravi.

Županstvo bo za izterjanje gori omenjenega zneska izdalo naslednji plačilni nalog:

Št. 115.

Gospodu Janezu Bobnarju,

posestniku v Ravnem laz.

Ker se niste odzvali tukajšnjemu pozivu z dne 7. aprila t. l. št. 97 je dalo županstvo Vam v vzdrževanje odmerjeni kos vaškega pota od Mlinšice do Vašega vrta na Vaše stroške nasuti in popraviti, pri čemer je bilo stroškov 40 K.

Pozivljate se, da najkasneje v 14. dneh omenjeno svoto pri županstvu vplačate.

Morebitno pritožbo proti temu plačilnemu nalogu na občinski odbor bi bilo vložiti v teku 14. dni od dneva vročitve tega naloga, in sicer pri podpisanem županstvu.

Županstvo Osoje, dne 25. aprila 1916.

Pečat.

Župan.

Tisti plačilni nalog, kateremu tak pouk o nadaljni pritožbi (pravni pouk) ni dodan, je pomankljiv in je po smislu § 3. zakona o postopanju s pravnimi

sredstvi, strankam za odpravo te pomanjkljivosti prosta posebna pritožba, ki jo je vložiti tekom 14. dni.

Če v teku 14 dnevnega roka zahtevani znesek ni bil plačan in se tudi nobena pritožba ni vložila, je plačilni nalog županstva postal pravomočen in izterljiv (izvršljiv). Če pa je stranka vložila pritožbo, mora župan tisto predložiti občinskemu odboru v rešitev. Recimo, da občinski odbor pritožbo zavrne. Župan mora stranko o sklepu obč. odbora obvestiti. Obvestilo slove tako-le:

Št. 146.

Gospodu Janezu Bobnarju,

posestniku v Ravnem lazcu.

Tukajšnji občinski odbor je v svoji seji z dne 25. maja t. l. Vašo pritožbo proti plačilnemu nalogu županstva z dne 25. aprila kot neutemeljeno zavrnil in za pravo spoznal, da imate Vi kot zavezanec za neopravljeno flako pri popravi vaškega pota v Ravnem lazcu plačati občini znesek 40 K.

Za gorenji sklep so bili merodajni sledeči razlogi:

Glasom pravomočnega sklepa občinskega odbora z dne 2. julija 1906 imate Vi vzdrževati del vaše poti t. j. od mostu čez Mlinšico do Vašega vrta, v celem 62 metrov. V občinski seji dne 14. marca t. l. je bilo sklenjeno, da se vaška pot v Ravnem lazcu na novo nasuje in popravi. Ker Vi kljub ponovnim pozivom niste svojega pota popravili, je dalo županstvo Vaše delo iz-

vršiti po najeti osebi, pri čemer je bilo stroškov 40 K (5 voz gramoza po 7 K, dnina 5 K.)

To se Vam naznanja s pozivom, da omejeno svoto tekom 14 dni pri županstvu vplačate.

Morebitno pritožbo proti temu občinskemu sklepu na deželni odbor bi bilo vložiti v teku 14 dni od dneva vročitve tega obvestila, in sicer pri podpisanem županstvu.

Županstvo Osoje, dne 26. maja 1916.

Pečat.

Župan.

Pri tej priliki opozarjam na sledeče: Vzemimo, da je bil plačilni nalog županstva z dne 25. aprila t. l. Bobnarju vročen še tisti dan, torej 25. aprila. Bobnarjeva pritožba proti temu plačilnemu nalogu je došla županstvu 9. maja, torej zadnji dan 14 dnevne pritožbene dobe. Ako pa bi pritožba došla dan pozneje, bi postavna doba bila že zamujena. Županstvo pa mora kljub zamudi predpisanega roka pritožbo sprejeti in predložiti prvi višji instanci, t. j. občinskemu odboru, ki ima o nji razsojati in bi jo kot prepozno vloženo seveda zavrnil. Pritožbe, četudi so očitno zamujene, župan kar samodsebe ne sme nikdar zavrniti!

Če se Bobnar proti sklepu občinskega odbora, s katerim se je njegova pritožba proti plačilnemu nalogu županstva zavrnila, pritoži še nadalje, bo županstvo imelo tisto pritožbo predložiti deželnemu odboru v razsojo. Če pa v določenem roku ni nobene pritožbe ter tudi zahtevani znesek ni bil plačan, je sklep obč. odbora postal pravomočen in je terjatev sedaj izvršljiva.

Nastopiti ima sedaj politična eksekucija.

(Konec prihodnjič.)

Kaj so bili župani nekdanj.

(Dr. Jos. Mal.)

V pestrem toku najraznovrstnejših oblasti, najrazličnejših mogotcev in oblastnikov, ki so se v teku časa menjavali, kakor se menja obleka, ki je ponošena, obrabljena in ni več času primerna, vsem premembam časa je kljubovala županska čast in oblast, ki se je kot dobro blago, kot lep in dragocen spomin na davne čase ohranila notri do današnjega dne.

Da so se pravice in dolžnosti županov tekom dolgih stoletij menjavale, bo gotovo vsakomur jasno, če pomislimo, da zahtevajo drugačne razmere in drugačno življenje vselej tudi drugačne javne naprave in uredbe. Stoletja stara, orumenela in sprhnjena pisma pa nam pričajo, da so se župani med slovenskim ljudstvom najbolj priljubili in udomačili. Po vseh zemljah, kjer so se nekdanj naselili Slovenci, vidimo, da zavzemajo župani pred vsemi drugimi prvo in najveljavnejše mesto. Celó v takih krajih, ki so danes že davno po-

nemčeni kot n. pr. na Zgornjem Štajerskem in Zgornjem Koroškem, na Spodnjem in Zgornjem Avstrijskem, da celo med kranjskimi nemškimi Kočevarji se omenja slovenska županska naprava.

Kaj pravzaprav pomenja beseda „župan“ se ne da s popolno gotovostjo dognati; najbrže pomeni toliko kot „domačin“, to je domači ali družinski glavar. Besedo župan pa poznajo tudi drugi slovanski narodi in tudi pri teh pomenja župan tistega, ki ima oblast v rokah ali ki stoji na čelu kacega urada. Okraj in predmet pa, na katerega se je raztezala oblast županov, se imenuje „župa“.

Ko so stari Slovenci ob času sv. Cirila in Metoda pred več kot 1000 leti zavrgli svoje stare poganske bogove, je dobila tudi vsaka taka župa (= okraj župana) po enega duhovnika, ki se zato imenuje župnik. Kakor je opravljal župan vse posvetne posle

svoje „župe“, tako je stal župnik na čelu cerkvene uprave tacega okraja ter imel združene v svoji roki vse zadeve, ki se tičejo dušnega pastirstva.

Ker so bili stari Slovani in Slovenci miren narod, ki je raje obdeloval svoje polje in pasel svoje čede, kakor pa da bi napadal in hodil na roparske obiske k svojim sosedom, zato tudi v najstarejših časih niso poznali nobenih kraljev in knezov. Še-le ako je bila sila in so sovražniki ogrožali njihovo imetje in deželo, takrat pa so tudi oni položili motiko in oralo v kraj ter zamenjali pastirsko palico z železno sulico in kopjem. Pod vodstvom nalašč zato in le za čas vojske izvoljenega vojvode so se podali v boj, kjer so znali — v strah in trepet sovražnikov — bojno orožje ravno tako dobro sukati kot doma motiko in kramp. Ko je vojna nevarnost zopet minila, je vojvoda odložil svojo čast in Slovenci so zopet živeli svoje mirno, demokratično življenje. Stanovali so po vaseh, katere so nastale ponavadi tako, da so si odrastli sinovi postavili okrog očetove hiše svoje nove domove; posestva, njive, travniki in gozdovi pa so ostali še zanaprej skupna, nerazdeljena lastnina. Zato se tudi imenujejo take vasi večinoma po imenu prvotnega skupnega očeta (n. pr. Adlešiči, Žuniči, Jurišovci, Jurjevo selo itd.); še dandanes nosi po večini takih vasij prebivalstvo enako pridevno ime.

Prebivalci vasi, ki so bili potemtakem zvečine enega rodu in ene krvi, so si iz svoje srede izvolili za načelnika in glavarja najstarejšega in najmodrejšega, ki so ga zato tudi imenovali *starejšina* ali *župan*. Starejšina je upravljal in vodil rodbinsko premoženje, on je ukazoval in odredil, kaj se bo delalo. Vsak član rodbine in vasi je moral ubogati in izvršiti odkazano delo. Brez vednosti in dovoljenja starejšine se ni smel nihče oženiti, ako ni hotel, da ga izključijo od njegovega deleža na skupnem rodbinskem premoženju.

Enako kakor je gospodoval v ožjem družinskem krogu starejšina, podobno je vladal obsežnejšemu okrožju župan. V najstarejši dobi njihova oblast še ni bila stalno urejena in s postavami omejena. Čim nasilnejši, čim brezobzirnejši je bil kak župan, tem ložje je razširil svojo oblast in si podvrigel novih podložnikov. Ta župan pač ni bil od nikogar odvisen, nobenega ni bilo, ki bi ga klical na odgovor: njegova oblast se je opirala v prvi vrsti na sirovo silo glavarja in strah podanikov.

Nekateri od teh županov so bili tako nasilni in krvoločni napram svojim podložnikom, da so jim morali priti njihovi sosedje na pomoč in jim pomagali rešiti se krutega jarma takih trinogov. Če je bil župan kljub temu močen dovolj, da se je mogel s svojimi vojščaki vzdržati proti taki ljudski vstaji, potem seve ni prizanašal nikomur, podvrigel si je tudi sosedne župane ter zagospodoval nad njimi kot veliki župan. Hrvaški in srbski kralji prvotno niso bili nič drugega kot taki veliki župani in so se dolgo časa tudi samo s tem imenom imenovali.

Dolgo časa se seveda ni dalo popolnoma samovoljno vladati; zato so se župani s svojimi podaniki raje na miren in lep način pobotali in sporazumeli tako, da so tudi drugi veljavnejši možje imeli kaj besede. Take veljake je župan ponavadi pritegnil na svoj dvor, podeljeval jim je odlične službe in se z njimi posvetoval o vseh važnejših javnih zadevah.

Nekaj podobnega kakor so bili hrvaški ali srbski veliki župani srečamo tudi pri nas Slovencih v osebi koroškega vojvode, ki je moral ob nastopu svoje vlade pred zbranim ljudstvom slovesno priseči, da bo vsakomur pravičen sodnik, da bo ščitil uboge, sirote in pravo vero. Navadna kmečka obleka, v kateri je novi vojvoda prišel k umeščenju, naj bi bila ravno nekaj vidni znak, da si kmečko ljudstvo samo in prosto voli svojega kneza, ki je bil prvotno pač tudi sam njihovega stanu. Iz navadnega kmečkega klobuka je dalje izpil novi slovenski knez požirek sveže studenčnice v znak in narodu v pouk, da se naj zadovolji s tem, kar pridela domača zemlja, in da naj ne hrepeni po vinu in uživanju, temveč po treznosti in zmernosti.

Ves ta obred na Koroškem pod Krnskimi gradom se je vršil v slovenskem jeziku. Njegovo bistvo in pomen pa tiči v tem, da je slovenski kmet prost in izroči v imenu prostega naroda vladarsko oblast le tistemu, ki pride pred njega, govoreč v slovenskem jeziku in v obleki slovenskega kmeta. V spremstvu vojvodovem so se nahajali župani kot načelniki in zastopniki prostega ljudstva. Pozneje pod nemškim gospodstvom so stopili na mesto starih, domačih županov tuji grofje. Župani so bili potisnjeni v stran, ostale so jim le še tiste pravice, katere so jim tuji gospodarji prostovoljno prepustili, opravljati in izvrševati pa so morali vse tiste posle, ki so jim jih naložili graščaki. O teh razmerah hočemo pozneje še nekoliko podrobnejše govoriti, ker se v njih zrcali jasno tisto bedno stanje, v katerem je živel ubogi kmet skoro do najnovejšega časa, ko so odpravili tlako in desetino. Le po nekaterih krajih so si znali župani obdržati če ne že vseh pa vsaj velik del svojih starih pravic. Bili so to predvsem najjužnejši kraji naše slovenske domovine, ki mejijo na brate Hrvate, torej Belakrajina in Istra. Tudi Slovenci po benečanskem gorovju v skrajnem severnem kotu današnje Italije so si skozi stoletja znali ohraniti vsaj trohico ljudske samouprave s svojimi lastnimi župani na čelu. V vseh onih pokrajinah pa, kjer je prišel nemški vpliv neposredno v dotiko z našim domačim življenjem, je večina staroslovenskih naprav in običajev v kratkem času izginila.

V tistih časih torej, ko trda tujčeva peta še ni zatrla ljudske samostojnosti in samouprave, so Slovenci živeli po starih zakonih in običajih kakor njihovi predniki od nekdanj. Stara navada je pri naših ljudeh še dandanes kot nekaka častitljiva, posvečena naprava, katere ne gre kar tako lahkomišljeno ali svojevoljno komurkoli na ljubo spreminjati. Po takih starih navadah in običajih so vladali nekdanj župani svoje občine;

pozneje so te pravne običaje napisali in so tvorili nekak zakon, po katerem so župani s svojimi sodniki razsojali o raznih sporih in prestopkih. Seveda je moral deželni knez te zakonike preje potrditi; ako kdo z županovo sodbo ni bil zadovoljen, se je lahko pritožil najprej notri do vrhovnega sodišča v Ljubljani ali celo na cesarskem dvoru.

O isterskih občinah se nam poroča, da so se vsako leto na dan sv. treh kraljev zbrali vsi možje v občinski veži ali na tako imenovani „loži komunski“. Loža ali veža je bila nekaka lopa, ki je bila odprta na vse strani, samo zadaj je bila deloma zazidana do strehe, sicer so pa streho nosili lepi stebri, katere je spodaj vezal nizek podzidek, ki je na notranji strani veže služil tudi kot klop. V zadnjem kraju veže (lože) je bila večinoma postavljena velika kamenita miza z odličnejšim sedežem za župana. Te veže so imele en ali pa tudi trojni vhod. Toda vrat tukaj ni bilo kot nekako znamenje, da se pravica ne sme nikomur zapirati. Na sv. treh kraljev dan so torej zbrani možje izvolili iz svoje srede občinsko sodišče, ki je sestojalo iz 4 županov in 8 sodnikov-prisednikov. Glavni novozvoljeni župan, imenovan ordinarij ali župan od leta je moral enako drugim plačati po izvolitvi možem za vino in jim dati kruha, da je tako pokazal, da hoče biti skrben in dober oče celi občini. Župana in sodnika od leta je po izvolitvi zaprisegel domači župnik, da bodo pravično sodili vsakemu brez izjeme, tako bogatemu kot ubogemu, visokemu in nizkemu. Ponekod so izbirali tudi še satnika oziroma župana ali podžupana, ki je izvrševal to, kar so mu župan ali sodniki naročili; podžupan je opravljal nekako posle občinskega birača. Županom in sodjam (sodnikom) je stal ob strani še svet starih in izkušenih mož. Sodniki, ki so vodili prisežne pravde, so se zvali tudi rotnici (rotiti = zapriseči).

Ti župani so uživali med ljudstvom veliko čast vsled njihove velike oblasti. Ako je bil kdo, četudi samo eno leto dober in pošten župan ali sodja (sodnik), so ga potem vedno imenovali župan ali sodja, katera imena so se potem mnogokrat kot osebni priimek podedovala do naših dnij. Na svojo čast in poštenje so mnogo držali; ako je kdo iz njihove srede kaj nepoštenega in brezčastnega zakrivil, so ga takoj izključili iz občinskega sveta in nikoli več ni mogel in smel sedeti sredi drugih starejšin pri sodbi ali kot priča. Ali težka kazen je zadela tudi onega, ki je po krivem obdolžil župana ali sodnika. Tako je bila nekoč občutno kaznovana neka žena, ker je rekla županu: „ti si zvit kakor čebula“. Zopet drugič sta bila denarno kaznovana dva sramotilca, ker sta nekega župana nepošteno opsovala, kakor se ne pristoji njegovi vrsti in njegovemu dostojanstvu.

Župan in sodniki so se shajali na sodbe redno vsak pondeljek ali torek, ako je bil prejšnji dan praznik, potem ko so se prej udeležili sv. maše. Ako niso zborovali na prostem pod vaško lipo, na trgu pred cerkvijo ali v občinski loži ali pa pod stromom kakšne cerkve, posebno pri prisežnih pravadah, da je zadobila prisega tudi na zunaj večjo svečanost.

Neprisežne pravde ali sodbe so sodile od sv. Jurija do sv. Mihaela, prisežne ali porotne pravde pa od sv. Mihaela do sv. Jurija. To dobo leta so zvali trezno dobo in porotne pravde so nalašč postavili v zimski čas, ker imajo ljudje več prostega časa in je tedaj tudi več verskih praznikov. Ljudje se v tej dobi bolj napeljujejo k pobožnosti, pravdarji pa imajo prilike dovolj, da si predočijo svetost prisege.

Ako je bilo treba razsojati važnejše stvari, zlasti ako so bili prestopki tako veliki, da se je nalagala za nje smrtna kazen ali kazen pohabljanja (da so zločincu odsekali ali pokvarili kak ud, uho, roko, nogo itd.) je prišel k takim sodbam skoro vedno tudi deželnoknežji sodnik, grof ali njegov namestnik. Ako je bilo treba soditi o kaki zelo zapleteni zadevi, so poklicali celo priznane modre sodnike iz kake sosednje občine. Ravno tako tudi, če so se s kako občino pravdali, so bili navzoči sodniki iz obeh občin.

Ker so imeli župani in njihovi sodniki-prisedniki pravico smrtne obsodbe, ako jo je deželni knez potrdil, zato so po istrskih občinah še pred nedavnim časom kazali kraje, kjer so stale vislice. Mnogo zločincev so obsodili tudi v pregnanstvo, bodisi za nekaj let ali pa tudi za vedno. Ako bi se tak pregnani zločinec kljub temu vrnil, je bil v nevarnosti, da ga je smel vsakdo brez kazni ubiti. Hudodelce so stavljali tudi na muko (torturo), jih privezali na sramotni kamen, mnoge tudi vklenili v železen vratnik, da so morali potem stati za kazen po več nedelj mimoidočemu ljudstvu v zasmeh in svarilo. S palico so manj topli (paličali), pač pa so raje nalagali denarne kazni, katere so si med seboj razdelili župan, sodniki in občina. Brez dovoljenja občinskih poglavarjev in brez cenitve sodnikov se ni smelo nobeno posestvo, hiša ali kaj podobnega prodati. Tako posest kupiti so smeli najpreje bližnji sorodniki, potem še le drugi kupci. Ko je bila pogodba sklenjena, so pri občini založili denar in potem je občinski birač (satnik ali podžupan) to prodajo tri nedelje zaporedoma „stavil na ključ“ (= oklic), ako bi hotel kdo prodaji kaj ugovarjati. Ko so se oklici stekli, se je prodaja zabeležila v knjigo, prodajalec in kupec sta pa dobila vsak po en prepis; — toda prodajalcu je bilo še na prosto dano tekom treh let posestvo nazaj kupiti. (Dalje prih.)

† Andrej baron Winkler.

Meseca marca tega leta je umrl Andrej baron Winkler, nepozabni bivši deželni predsednik na Kranjskem.

Častnemu spominu tega za našo deželo veleza-sluznega moža, ki je bil v priznanje zaslug odlikovan s častnim občanstvom mnogih kranjskih občin, je posvetil deželni glavar dr. Ivan Šusteršič v seji deželnega odbora dne 22. marca 1916 nastopni govor:

„Dne 17. marca je preminul Andrej baron Winkler, bivši deželni predsednik na Kranjskem.

Umrl je v Gradcu, kjer je bival po izbruhu laške vojne kot begunec ožje goriške domovine.

Baron Winkler je bil od 18. marca 1880. do 22. oktobra 1892., tedaj več kot 12 let kranjski deželni predsednik. Z iskreno hvaležnostjo in najvišjim spoštovanjem se spominja kranjska dežela njegovega vzornega delovanja. Winkler je prinesel v državno upravo naše dežele duh ljubezni do dežele in njenega prebivalstva. Winkler je razumel kranjsko ljudstvo in spoznal njega krasne

vrline, ki so se sedaj v svetovni vojni razkrile celemu svetu v nepresežnem junaštvu in kristalno čistem patrijotizmu.

Winkler je deloval v sporazumu z ljudstvom; spoštoval je njega čustva, ljubljene materni jezik, domače šege in navade, njega legitimna stremjenja, v kojih svobodnem kretanju je videl oporo državne misli

Winkler ni videl smotra državne uprave v gospodarstvu, temveč v modrem vodstvu javnih zadev v korist državi in ljudstvu. Zato se je pokojni baron Winkler iskreno priljubil ljudstvu, postal je pravi domačin v naši deželi, ki je prisrčno žalovala, ko je odstopil od svojega mesta in ki danes globoko žaluje ob njegovi gomili.

Čast spominu Andreja Winklerja!
Lahka mu bodi zemlja!“

Nato je deželni odbor soglasno sklenil, v spomin pokojnega Andreja barona Winklerja na mesto venca na njegov grob darovati iz deželnih sredstev 1000 K za vojnokrbstvene namene.

Iz deželnega odbora.

Sprememba občinske meje.

Deželni odbor je v smislu § 4. občinskega reda dogovorno s c. kr. deželno vlado odredil, da se vasi Grintavec, Kuželjevec, Veliko Globoko in Malo Globoko z okrog ležečimi skupaj spadajočimi zemljišči izločijo iz krajevne občine Ambus ter se priklopijo krajevni občini Zagradec.

Licenciranje plemenskih bikov.

V zmislu izvršilnega ukaza z dne 2. julija 1903, št. 13.252, k zakonu z dne 11. avgusta 1890, dež. zak. št. 4, iz leta 1891 se mora licenciranje bikov vsako leto vršiti in sicer v času od 15. aprila do 15. maja. Z ozirom na sedanje izredne razmere je c. kr. deželna vlada v sporazumu z deželnim odborom že lansko leto in tako tudi letos določila, da se redno licenciranje opusti. Za plemo godni biki se bodo pregledali ob priliki drugih uradnih poslov in provizorno licencirali. Posestniki, ki bi tedaj imeli take bika, naj se obrnejo do pristojnega c. kr. okr. glavarstva s prošnjo, da naroči uradnemu živinozdravniku, da bika pregleda ob priliki drugih uradnih poslov v dotičnem okraju in ga provizorno licencira.

Pobiranje nad 100% občinskih doklad na Kranjskem v vojnem času.

Za pobiranje 100% občinskih doklad k državnim direktnim davkom in državni užitnini je treba po § 79. občinskega reda dovoljenja deželnega zbora in Najvišjega potrjenja.

Ker v sedanjih izrednih razmerah deželni zbori niso sklicani in ne morejo reševati zadev, ki spadajo v njihovo kompetenco, občine pa ne morejo izvrševati svojih nalog brez potrebnih sredstev, je storil deželni odbor kranjski v svoji seji dne 30. julija 1915 sledeči sklep:

1. „Z ozirom na to, da v sedanjih izrednih razmerah ni pričakovati, da bi se deželni zbor sklical tako kmalu k zasedanju in je torej izključeno, da bi mogel deželni zbor tistim občinam, ki so za upravno leto 1915 sklenile pobiranje 100% občinskih doklad, dati za to pravočasno po zmislu § 79. občinskega reda svoje dovoljenje, dovoljuje deželni odbor **provizorno** vsem občinam, ki prosijo za dovolitev nad 100% občinskih doklad, pobiranje tistih proti naknadni pritrditvi deželnega zbora.

2. Temu sklepu je izposlovati Najvišje potrjenje.“

Na podstavi tega sklepa, ki je zadobil Najvišje potrjenje dne 6. decembra 1915, so nastopne občine pobirale v letu 1915 nad 100% občinske doklade na dokladam podvržene direktne davke:

1. Adlešiči po davčni občini Adlešiči	152%
" " " Bojanci	131%
2. Čelje	184%
3. Čeplje	128%
4. Jablanica po davčni občini Jasen	170%
" " " Vrbovo	146%
po vasi Vrbica	129%
" " Kuteževo	166%

5. Knežak po davčni občini Juršiče	147%
" " " " " Šembije	132%
6. Sv. Križ pri Svibnjem po davčni občini Sv. Križ	131%
7. Lože	115%
8. Mavčiče	168%
9. Dol. Podgora	175%
10. Rovte od udeležencev vodovoda v Rovtah	160%
11. Semič po vasi Osojnik	120%
12. Šenčur (pol. okr. Kranj) po davčnih občinah Luže, Šenčur in Tupaliče	127%
13. Šmihel (pol. okr. Postojna) po davčnih občinah Narin in Ndanje selo	130%
po davč. občini Kal izvzemši udeležencev vodovoda	147%
od udeležencev vodovoda v davč. obč. Kal	239%
od udelež. vodov. v davč. obč. Stara Sušica	170%
14. Talčji vrh	128%
15. Vrabče po davčni občini Vel. Polje	141%
" " " " " Griže	111%
16. Vrhnika po davčni občini Vrhnika	140%
od hišnih posestnikov v vasi Bevke	115%
od udeležencev vodovoda v davčni občini Stara Vrhnika	190%
17. Žiri	150%

Z Najvišjim potrjenjem z dne 17. decembra 1915 je bilo še naslednjima dvema občinama dovoljeno pobirati za l. 1915 nad 100% obč. doklado in sicer občini Košana: po davč. obč. Košana 125% in Volče 110% ter občini Postojni in sicer po davč. obč. Postojna 165%.

Leta 1916 se niso razmere še nič spremenile. Prosililo je zopet več občin, dosedaj 23, dovoljenja za pobiranje nad 100% občinskih doklad. Deželni odbor je v svoji seji dne 18. aprila 1916 storil za leto 1916 podoben sklep kakor za leto 1915. Ta sklep se je predložil v Najvišje odobrenje.

Avstrijsko vojno posojilo in deželni odbor.

Deželni odbor kranjski je dal pri podpisovanju vseh štirih avstrijskih vojnih posojil najlepši zgled občinam in deželanom, ker je podpisal vsega skupaj do 3.700.000 K in sicer:

- I. vojnega posojila 500.000 K iz deželnih sredstev.
- II. vojnega posojila 250.000 K iz deželnih sredstev in 3.000.000 na račun ustanovnih zakladov.
- III. vojnega posojila 500.000 K iz deželnih sredstev in 500.000 K na račun ustanov ter
- IV. vojnega posojila 1.000.000 K iz deželnih sredstev in okrog 190.000 K na račun več ustanov.

Razen tega je deželni odbor ob podpisovanju vsakega vojnega posojila po okrožnicah pozval vsa županstva na Kranjskem, naj podpišejo čim več vojnega posojila na račun občine, pa tudi vplivajo v istem zmislu na občane.

Dovoljevanje podpor gasilnim društvom iz gasilskega zaklada med vojno.

Glede dovoljevanja podpor gasilnim društvom med vojno je sklenil deželni odbor v svoji seji dne 19. novembra 1915 tole:

„Na prošnje gasilnih društev za podporo iz deželnega gasilskega zaklada se podpora samo zagotovi, izplača pa šele, ko nastopijo redne razmere. V posebnega uvaževanja vrednih slučajih se podpora tudi izplača.“

Pobiranje cestnih okrajnih doklad na Kranjskem v vojnem času.

Pobiranje cestnih okrajnih doklad do všteti 20% neposrednih davkov dovoljuje na podstavi § 25, točka 13, cestnega zakona z dne 21. februarja 1912, dež. zak. št. 22 iz leta 1913, deželni odbor, nad 20% do všteti 30% neposrednih davkov pa po § 24, točka 5, navedenega cestnega zakona deženi zbor.

V pokritje potrebsčine za leto 1915 je sklenilo 18 cestnih okrajnih odborov na Kranjskem, da se pobirajo višje kot 20% cestne okrajne doklade. Ker so vsi ti cestni okrajni odbori dokazali potrebo sklenjenih doklad, deželni zbor pa ni bil v položaju jih dovoliti, je dež. odbor sklenil v svoji seji 8. junija 1915 sledeče:

„Prizadetim cestnim okrajnim odborom se provizorno in proti posledobnemu odobrenju deželnega zbora dovoli, da smejo letos pobirati višje nego 20%, vendar pa 30% nepresegajoče cestne okrajne doklade na vse neposredne davke razen osebne dohodnine in plačarine v zmislu člena II. zak. z dne 24. junija 1898, dež. zak. št. 33, t. j. razen plačarine od službenih prejemkov dvornih, državnih, deželnih in javnih zakladnih uradnikov kakor tudi od službenih prejemkov dušnih pastirjev, oziroma njih kongruje, in sicer v nastopnih okrajih:

Bled	28%
Cerknica	25%
Črnomelj	30%
Kamnik	30%
Kočevje	25%
Krško	30%
Ljubljanska okolica	23%
Logatec	30%
Lož	30%
Metlika	30%
Radovljica	23%
Ribnica	30%
Škofja Loka	30%
Trebnje	26%
Tržič	30%
Velike Lašče	30%
Vrhnika	30%
Žužemperk	30%

Ker ni pričakovati zasedanja deželnega zbora še tako kmalu, je dež. odbor v svoji seji dne 26. maja 1916 tudi za leto 1916 dovolil provizorno pobiranje nad 20% cestnih okrajnih doklad in sicer cestnemu okrajnemu odboru

Bled	28%
Črnomelj	30%
Kočevje	25%
Krško	30%

Ljubljanska okolica	23 ⁰ / ₀
Logatec	25 ⁰ / ₀
Metlika	30 ⁰ / ₀
Radovljica	23 ⁰ / ₀
Ribnica	30 ⁰ / ₀
Škofja Loka	30 ⁰ / ₀
Trebnje	27 ⁰ / ₀
Tržič	25 ⁰ / ₀
Velike Lašče	30 ⁰ / ₀
Višnja gora	26 ⁰ / ₀
Vrhnika	30 ⁰ / ₀
Žužemperk	30 ⁰ / ₀

Deželni proračun za leto 1915 in 1916.

Vsled nastalih razmer se deželni dohodki niso mogli v naprej niti približno presoditi. Zaradi tega se ni mogel ustanoviti deželni proračun niti za leto 1915 niti za leto 1916.

Deželni odbor je določil le načela, po katerih se ima v vojnem času vršiti deželno gospodarjenje.

Pred vsem se je določilo kot **vrhovno načelo**, da se uravnavajo stroški edinole po stanju dotekajočih dohodkov. V podrobnem so se določila nastopna načela:

1. Izplačajo se vse plače in pokojnine.
2. Izplačajo se vsi stroški za deželne zavode in urade, v kolikor so neobhodno potrebni za vršitev tem zavodom in uradom naloženih dolžnosti.
3. Poplačajo se vsi stroški, ki se nanašajo na deželne dolgove.
4. Poplačajo se vsi stroški, ki jih je dežela po obstoječih zakonih dolžna pokrивati.
5. Melioracije se izvršijo le po stanju mobilnih sredstev deželnega melioracijskega zaklada. Prispevek udeležencev mora biti pokrit že pred pričetkom dela, istotako tudi državni prispevek.
6. Izdatki, ki so odvisni od proste volje deželnega zastopa, se dovoljujejo le, če to dopusti vsakratno denarno stanje. Sploh se ti izdatki kolikor mogoče zadržujejo in dovoljujejo še-le proti koncu leta 1915. ozir. 1916. Obveze za kak daljši čas se ne smejo prevzemati. V kolikor pa se je dežela doslej vezala za kake izdatke, se te obveze izpolnijo pod pogojem, da je ob določenem roku dovolj denarja na razpolago.
7. Skupni letni izdatki, ki so odvisni od proste volje deželnega zastopa, ne smejo preseirati svot, ki so za vsak posamezni namen določene po deželnem proračunu za leto 1914.

Deželnim zavodom se naroči, da varčujejo pri stroških; isto se naroči tudi cestnim okrajnim odborom glede potrebščin za deželne ceste.

V pokritje primanjkljaja je sklenil deželni odbor pobiranje deželnih priklad l. 1915 in 1916 v isti višini kakor l. 1914. Tozadevna sklepa deželnega odbora sta le provizorna, ker samo nadomestujeta sklep deželnega odbora, ki v sedanjih razmerah ne zboruje in

ne more sklepati; seveda bo o pobiranju teh priklad definitivno sklepal še le dež. zbor, kadar bo sklican.

Oba provizorna sklepa deželnega odbora sta dobila Najvišje potrjenje in sta bila razglašena v deželnem zakoniku pod št. 42 iz leta 1914 odnosno št. 45 iz leta 1915.

Razen pobiranja dosedanjih deželnih priklad je sklenil dež. odbor v svoji seji dne 23. februarja 1916, da se imajo pobirati od dne razglasitve Najvišjega odobrenja tega sklepa pa do 31. decembra 1916 poleg 4 K deželne naklade na hektoliter piva tudi še 4 K izredne priklade na hektoliter.

Pobiranje te izredne priklade k deželni nakladi na pivo za leto 1916 je dobilo Najvišje odobrenje, kar je bilo razglašeno dne 27. marca 1916 pod št. 16 deželnega zakonika za leto 1916.

Pobiranje tlakovine v Ljubljani.

Pobiranje tlakovine (Pflastermaut) v Ljubljani je prvokrat dovolila mestnemu magistratu ljubljanskemu c. kr. dvorna pisarna z odlokom 12. septembra 1846, št. 29.981, za dobo treh let. Tlakovina, ki se je pobirala na mitnicah po istih organih kakor užitnina, je znašala tokrat polovico državne cestarine in se je smela porabljeti samo za napravo mestnega tlaku v Ljubljani, ne pa tudi za druge mestne namene.

To dovoljenje se je na prošnjo mestnega magistrata večkrat podaljšalo. Zadnje dovoljenje je dala c. kr. deželna vlada v Ljubljani z razpisom z dne 12. januarja 1910, št. 30.951/09. Po tem dovoljenju se je smela v Ljubljani pobirati od 1. januarja 1910 do 31. decembra 1914 tlakovina izključno samo za vzdrževanje mestnih cest in ulic, in sicer ob vsakem vstopu v mesto in izstopu iz mesta po 8 h od vpreženega in po 4 h od gnanega živinčeta.

Mestna občina ljubljanska je l. 1914 prosila deželno vlado v Ljubljani, da bi ji dovolila nadaljnje pobiranje deloma zvišane tlakovine za čas od 1. januarja 1915 do 31. decembra 1918. Tej prošnji deželna vlada ni mogla ugoditi in sicer iz sledečih razlogov.

Glede pobiranja tlakovine v Ljubljani prihajajo v poštev deloma državne ceste, deloma pa občinske, tedaj neerarske javne ceste in pota. Glede pobiranja tlakovine za neerarične javne ceste in pota veljajo določila § 23. novega cestnega zakona z dne 21. februarja 1912, dež. zak. št. 22 iz leta 1913. Po določenih navedenega paragrafa je treba za napravo mitnic na javnih neerarskih cestah in potih ter za določitev mitniške tarife, posebnega deželnega zakona. Ker pa spadajo mestne ulice oziroma trgi in pota pod določila zgoraj navedenega cestnega zakona, zamore mestna občina ljubljanska dobiti dovoljenje za nadaljnje pobiranje tlakovine na teh cestah, ulicah in trgih samo potem posebnega deželnega zakona. — Kar se tiče tlakovine na državnih cestah, je smatrati to mitniško pristojbino za občinsko davščino, ki se jo sme v zmislu § 81. ljubljanskega občinskega reda po besedilu zakona z dne 17. oktobra

9110, dež. zak. št. 31, pobirati le na podlagi dovolitve deželnega odbora in Najvišjega odobrenja.

Deželna vlada torej ni mogla več dovoliti pobiranja tlakovine, ker ji tega ne dopuščata cestni zakon iz l. 1912 in ljubljanski občinski red iz l. 1910.

Pobiranje tlakovine v Ljubljani se je ustavilo s 1. januarjem 1915.

Ko je bil deželni odbor naprošen, da se izjavi o prošnji mestne občine ljubljanske za dovoljenje k nadaljnjemu pobiranju tlakovine v Ljubljani, je izrekel svoje ustavne pomisleke, češ, da more dati zaproseno

dovoljenje edino-le deželni zbor, katerega sklepu odonosno zakonskemu načrtu bi se moralo izposlovati Najvišje odobrenje. Deželni odbor se je pri tej priliki postavil tudi na stališče, da znači ljubljanska tlakovina zastarelo in neumestno prometno oviro, nasprotujočo interesom sosednih kmečkih občin kakor tudi mestne aprovizacije, in v obče gospodarskemu razvoju Ljubljane in okolice. Ob enem je pa deželni odbor izrekel, da je pripravljen, na prošnjo mestne občine ljubljanske predložiti deželnemu zboru zakonski načrt, po katerem bi se uvedla tlakovina za avtomobile in motorna kolesa.

Razno.

Lavor za naše junake. Pod vodstvom tajnega svetnika dr. Viktorja Mataje, predsednika c. kr. statistične centralne komisije se je lansko leto na Dunaju začela akcija pod imenom „lavor za naše junake“. Akcija ima namen v podobi kovinastih lavorjevih vencev postaviti za domovino in cesarja padlim junakom spomenik, ki bo poznim rodovom pričal o hrabrosti junakov v sedanji svetovni vojni. Vsak venec bo imel 200 listov ter 4 kovinaste trakove. Na listu se včrtajo imena padlih junakov proti odškodnini 3 K za ime, trakovi pa bodo nosili spominske napise. Venci dežel bodo po sklepu vodstva okrašeni z deželnimi grbi in obešeni v jasen dokaz složnosti vseh avstrijskih narodov na zunanjih vratih cesarskega dvorca na Dunaju, drugi venci pa bodo obešeni na krajih, kjer so se vršile velike bitke.

Tej akciji se je pridružila tudi kranjska dežela. Deželni odbor je sklenil, da se v ta namen določi znesek 1000 K, nabavi en lavorjev venec in se uvrsti med vence drugih dežel. Z ozirom na to, da je padlo toliko naših junakov, da bi imena vseh ne imela prostora na listih venca, se je določilo, da ostanejo listi prazni, na trakovih pa se včrta sledeči napis:

Carniolanos, qui pro imperatore patriisque finibus decertantes cecidere, grata patria memorque laurea hac prosequitur corona. (Kranjcem, ki so padli hrabro se boreči za cesarja in meje domovine, poklanja hvaležna domovina ta venec v spomin.)

Morebitni preostanki iz te akcije se odkažejo deloma vojno vdovskemu in sirotinskemu skladu, deloma za druge dobrodelne namene.

Pravice vpoklicancev v vojno službovanje in njih družin do vzdrževalnin (preživnin, državnih prispevkov k preživljanju) **podpor in preskrbnin.** Pod tem naslovom je izšla lansko leto v založbi Katoške bukvarne v Ljubljani knjižica, katero tako županom kot tudi drugim priporočamo. Knjižica vsebuje zakon o prispevku za preživljanje svojcev mobilizirancev (državnih podporah in preskrbninah) ter tozadevni izvršilni ukaz ministrstva za deželno brambo in naredbo istega ministrstva z dne 28. septembra 1915

drž. zak. št. 288. Kot dostavek je tem zakonitim določbam pridejanih še sedem obrazcev prošenj in vlog, ki pridejo pri navedenih zakonih vpoštev in sicer: 1) obrazec, ki ga ima izpolniti občinski urad pri priglasitvi vzdrževalnine; 2) obrazec za pospešitev rešitve; 3) obrazec pritožbe, če županstvo priglasitve vzdrževalnine neče sprejeti; 4) prošnja, če je bila vzdrževalnina ustavljena; 5) obrazec prošnje, da se preživnina izplačuje po preteku 6 mesecev, odkar se pogreša rednik; 6) prošnja za podporo; 7) prošnja za pokojnino vdove in vzgojevalnine sirot, če se vdovi svojčas ni dovolila vzdrževalnina.

Ker ima knjižica zbrane vse postavne določbe, ki so v tem oziru izšle, je zelo pripravna za župane, ki imajo dan na dan s tem opravila. Pridejani obrazci bodo prav prišli mlajšim županom in pa županom, ki nimajo tajnikov.

Sprememba pri vodstvu politične uprave na Kranjskem. Dosedanji deželni predsednik Božidar baron Schwarz pl. Karsten je iz zdravstvenih ozirov stopil v pokoj. Na njegovo mesto je imenovan Henrik grof Attems-Heiligenkreuz, ki je bil do zdaj podpredsednik c. kr. namestništva v Trstu.

Obenem s to spremembo se je izvršila osebna sprememba tudi pri namestniku deželnega predsednika. Podpredsednik Rudolf grof Chorinsky je imenovan za sekcijskega načelnika v c. kr. ministrstvu za notranje zadeve na Dunaju in je že zapustil Ljubljano, njegovo mesto je pa zavzel dvorni svetnik Viljem vitez Laschan, dosedanji referent za deželnokulturne zadeve pri c. kr. deželni vladi v Ljubljani.

Novoimenovani deželni predsednik in njegov namestnik sta svojo službo nastopila dne 9. maja 1916.

Spominska cerkev v Sarajevu. V spomin na nepozabnega nadvojvodo prestolonaslednika Franca Ferdinanda in njegovo blago soprogo vojvodinjo Zofijo, prvi žrtvi svetovne vojne, se zgradi v Sarajevu monumentalna nadvojvoda Franc Ferdinandova spominska cerkev in v zvezi z njo „Zofijin dom“.

Deželni odbor kranjski je za zgradbo prispeval 1000 kron.

Tri važne razsodbe c. kr. upravnega sodišča na Dunaju v zadevi prispevka za preživljanje svojeev mobilizirancev. 1.) Kovaški pomočnik R. B. na Moravskem je bil dne 20. avgusta 1915 vpoklican v vojaško službovanje. Njegova žena je takoj po vpoklicu vložila pri okrajni komisiji za preživljanje prošnjo za podelitev prispevka za preživljanje iz državnih novcev in sicer njej in njenim 6 tim v l. 1899—1911 rojenim otrokom. Komisija za preživljanje je prošnjo rešila na ta način, da je priznala prosilki in njenim 6 otrokom skupaj prispevek 1 K 60 h na dan, ki se izplača, ne od dneva vpoklica njenega moža, temveč še le od 1. novembra 1915 dalje. Ker je bila preživnina za kraj, kjer je imela prosilka ob času, ko je bil mož vpoklican, določena za osebo 80 h na dan in bi tedaj ona morala v zmislu postave z dne 26. decembra 1912 drž. zak. št. 237. dobiti za se in za svoje otroke (pet otrok je bilo starih več kot 8, eden manj kot 8 let) na dan 5 K 20 h in sicer že od dneva vpoklica njenega moža (20. avgust 1915), pritožila se je proti odločbi komisarije na c. kr. upravno sodišče na Dunaju.

C. kr. upravno sodišče je pritožbi ugodilo in odločbo komisije za preživljanje kot protipostavno razveljavilo.

Med razlogi razsodbe navaja c. kr. upravno sodišče med drugim sledeče:

V zmislu postave z dne 26. decembra 1912 imajo pravico do prispevka iz državnih novcev oni svojci mobilizirancev, če je dokazano, da je bilo njih preživljanje odvisno od zaslužka vpoklicanega. Višina prispevka je določena po posameznih krajih in sicer na ta način, da dobe žena in otroci nad 8 let stari polen prispevek (v tem slučaju po 80 h na dan), otroci stari pod 8 let polovico prispevka (v tem slučaju 1 otrok 40 h na dan). Za prispevek za preživljanje merodajna doba se po § 6. ministrskega ukaza z dne 28. decembra 1912 drž. zak. št. 238 prične z dnem, katerega je v aktivno službovanje pritegnjeni moral zapustiti svoje bivališče.

Odločba komisije za preživljanje v tem slučaju nasprotuje zgorajšnjim postavnim določilom. Komisija je s tem, da je družini t. j. ženi in 6 otrokom dovolila podporo v pavšalnem znesku 1 K 60 h na dan, pripoznala, da so dani vsi predpogoji, ki jih zahteva postava, ni se pa postavnih določil držala, ker je družini odmerila le pavšalni znesek, ne pa onega, ki ga predpisuje postava. Zagovor v protispisu, češ da se je pavšalni znesek 1 K 60 h pripoznal družini vsled tega, ker je bil njen življenski obstanek z ozirom na to, da je bila družina podpirana od tašče in je imela nekaj privatnega premoženja, le deloma v nevarnosti, ne pride v poštev. Po § 7. zgoraj navedene postave se namreč državni prispevek vsled drugih podpor od privatne strani ne sme skrčiti. Privatni kapital, ki ga je po zatrdilu komisije stranka imela pa tudi ne pride v poštev, ker komisija ni o tej stvari uvedla nobenih poizvedb in se je tedaj pri odločbi opirala na zgolj domnevo.

Ravnotako kot prva točka je protipostavno tudi to, da se je družini B. pripoznal prispevek še le od 1. novembra 1915 dalje, ne pa od dneva (20. avgust), ko je bil mož vpoklican. Stališče komisarja, da bi si žena in 16 letna hčer ob času žetve toliko lahko prislužili, da bi vzdrževali celo družino in se je vsled tega prispevek moral nakazati še le od 1. novembra, ni pravilno in v postavi nikjer utemeljeno. Nasprotno, postava pravi jasno, da se za prispevek preživljenja merodajna doba prične z dnem, ko je na službovanje pritegnjeni zapustil svoje bivališče in če je dokazano, da je družina dosedaj živela od zaslužka vpoklicanca, nima možnost, da bi si do podpore upravičeni lahko sam nekaj zaslužil ter s svojim delom nadomestil to, kar je z vpoklicom zgubil, na podporo nikakega vpliva.

2.) A. B. je prosil pri komisiji za preživljanje drž. podpore češ, da ga je sin, ki je sedaj pri vojakih, z ozirom na njegovo majhno plačo podpiral mesečno z zneskom 120—150 K. Zato je navedel priče, resničnost navedbe njegove plače pa je potrdil mestni magistrat. Komisija za preživljanje je prošnjo zavrnila. A. B. se je pritožil na c. kr. upravno sodišče, ki je pritožbi ugodilo in odločbo komisije radi pomanjkljivega postopanja razveljavilo. Pomanjkljivo postopanje je komisija zagrešila s tem, da ni hotela zaslišati prič, ki jih je pritožnik v svoji pritožbi navedel ter da v svoji odločbi ni navedla dejstev, na podlagi katerih je prišla do prepričanja, da življenski obstanek pritožnika ni odvisen od sinove podpore.

3.) K. F. iz L. je zaprosila pri komisiji za preživljanje v L. državne podpore. V tozadevni prošnji je navedla, da je vdova in posestnica malega posestva, ki je vredno 2200 K, dolga pa je na njem 600 K. Pred enim letom ji je umrl mož in otedaj naprej si ne more sama prislužiti tega, kar potrebuje za življenje. Njen sin Anton, ki je bil poklican k vojakom, je bil mizarski pomočnik in jo je podpiral z denarjem in obleko, na leto ji je dal najmanj 75 K. Žandarmarija, ki je dobila nalog, da poizve in poroča o resničnosti teh navedb, je poročalo, da so razmere, ki jih v prošnji opisuje F. resnične, glede sinove podpore se pa ni moglo nič natančnega dognati. Komisija za preživljanje je prošnjo zavrnila, češ da ni dognano, če je F. dobivala v resnici podporo od svojega sina. Sin je bil v tujini in jo ni mogel podpirati, odnosno vsaj dokazano ni to. Pa tudi če bi jo res podpiral, niso mogle biti te podpore take, da bi bil življenski obstoj F. v nevarnosti, potem ko so tiste vsled sinovega vpoklica izostale.

Proti odločbi se je prosilka pritožila na c. kr. upravno sodišče. C. kr. upravno sodišče je pritožbi ugodilo ter odločbo komisije za preživljanje kot v postavi neutemeljeno razveljavilo, češ da so bile podpore, ki jih je dobivala F. od svojega sina, če tudi so bile tiste — kot je dognano majhne — pri skromnih

razmerah, v katerih je pritožiteljica živela, za njen življenski obstoj merodajne, vsled česar se ji sedaj državna podpora ne sme odreči.

Kedaj je pritožba vsled pomanjkljivosti stavbnega načrta upravičena. Glasom § 5. stavbnega reda za deželo Kranjsko ima stavbni gospodar — kakor znano — svoji prošnji za privolitev stavbe, priložiti pravilen stavbni načrt v dveh izvodih. Kaj mora biti iz stavbnega načrta razvidno, to določa § 6. stavbnega reda, ki ga mora itak imeti vsako županstvo pri rokah. Med ugovori, ki se navajajo proti kaki nameravani sosedni stavbi, je pogosten med drugimi ugovor, češ da je stavbni načrt pomanjkljiv, bodisi v tem ali v onem oziru. V nekem konkretnem slučaju se je v pritožbi proti stavbnemu dovoljenju za zgradbo hiše Neže M. v M. med drugim tudi navajalo, da je stavbni načrt nepravilen ker iz njega ni razvidno, kako globoko bo stranišče pri novi stavbi. Upravno sodišče pa se na ta ugovor pritožnikov ni oziralo, in sicer vsled tega ne, ker je pritožba vsled morebitnih pomanjkljivosti v stavbnem načrtu le tedaj upravičena, ako so te pomanjkljivosti take, da iz načrta ni mogoče spoznati, kakšna in kako velika ima biti projektirana stavba in kako bo vplivala na pravice sosedove.

Oddaja kovinastega orodja in kovinastih posod. V tej zadevi so dosedaj izšli trije ukazi ministrstva za deželno bran v sporazumu z udeleženi ministri in v soglasju z vojnim ministrstvom (in sicer ukaz z dne 23. septembra 1915, drž. zak. št. 238, ukaz z dne 24. novembra 1915, drž. zak. št. 398 in z dne 16. junija 1916, drž. zak. št. 181.) Ti ukazi predpisujejo na kratko sledeče: za vojne namene je treba oddati kuhinjsko posodo in orodje iz niklja, bakra in medenine, navadne predmete iz nikla in bakra, n. pr. kotle (za pranje, vkuhanje sadja, svinjske kotle, poljske kotle, kotle za vodo pri štedilnikih) kakor tudi druge bakrene posode za vodo in kopanje, navadne plošče pri pečeh in enake predmete iz bakra, medenine ali bakrenih mešanic, uteže iz medenine (a samo take, ki v posameznih kosih tehtajo več kot pol kilograma), varnostne drogeve za pre-

proge, medene ročaje pri stopnicah, ki se lahko odvzamejo.

Dan, kedaj se bodo morali kovinasti predmeti oddati, se bo naznanil z javnim razglasom. Oddajalo se bo pri nabirališčih, ki se ustanovijo v vsaki občini in po potrebi še tudi v občinskih okrajih ali okrajnih delih. Tamkaj bo reči prevzemala uradna komisija ter jih na podlagi od naredbe določene odškodnine cenila. Kdor prinese posodo, sprejme potrdilo o stvarinski teži in o načinu odškodnine. Odškodnino samo bo odkazala vojaška oblast izplačala pa se bo potom občine.

Ako lastnik posode isto neobhodno potrebuje v svojem gospodinjstvu ter prosi, da bi se ga od oddaje oprostilo, ali prosi za odlog oddaje, da si more poprej novo nakupiti, odloči prevzemna komisija, ali se prošnji ugoti ali ne. Prevzemna komisija in posebna kontrolna komisija bosta pri posameznih gospodinjstvih nadzorovali, ali se je vsa zahtevana posoda oddala. Kdor bi pred oblastvom skrival predmete, ki jih zahtevajo zgorajšnji ukazi ali bi drugače delal proti predpisom teh ukazov, tega kaznuje c. kr. okr. glavarstvo z globo do 5000 K ali z zaporom do 6 mesecev, ako dejanja ne spadajo pod strožja kazenska določila.

Listnica uredništva in upravništva.

Oni naši naročniki, ki so plačali v l. 1914 celo naročnino, dobe vse letošnje številke. Naročnikom, ki za l. 1914 naročnine še niso plačali, pošljemo to številko vseeno, prosimo pa, da nam tisto takoj po priloženi položnici določijo. Novi naročniki plačajo za številke, ki bodo letos izšle 4 K. Posamezna številka stane 60 h. — Vprašanja se morajo doposlati do 1. vsacega meseca. Na vprašanja, ki bi došla pozneje, se bo odgovorilo še le v drugi prihodnji številki. — Vsa pisma na uredništvo in upravništvo morajo biti zadostno frankovana. — Nefrankovana pisma se ne sprejemajo.

Razširjajte „OBČINSKO UPRAVO“!

Celoletna naročnina znaša 6 kron, polletna pa 3 krome.

≡ List izhaja enkrat na mesec na 12 straneh. ≡

